

The need for further research in the direction of in-depth study of the psychomotor development of children with autism spectrum disorders, as well as the development of scientifically based physical education programs aimed at supporting their successful socialization and improving the quality of life, is emphasized.

Key words: autism spectrum disorders, psychomotor development, children with autism spectrum disorders, fine motor skills, gross motor skills, stereotyped movements.

Дата надходження статті: 03.11.2025 р.

Прийнято до публікації: 11.11.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Ляхова І. М.

УДК 37.035.6]:94(477:438)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.686>

Чух Г. П.;

orcid.org/0000-0002-6831-4204

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ КОРЕЛЯЦІЇ

У статті висвітлено питання можливостей соціокультурної діяльності шкільних бібліотек у збереженні національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей, формування культури міждержавного добросусідства на основі українсько-польських кореляцій.

На основі статистичних даних з відкритих джерел зроблено висновок про потребу реформатування діяльності шкільних бібліотек, оскільки саме цей підрозділ закладу освіти може функціювати не лише як книгозбірня чи інформаційний центр, а як інституція національної пам'яті, де поєднання наукового підходу (робота з фактами) та художньої рефлексії (робота з образом) закладає основу для стійкої ідентичності та патріотичної самосвідомості учнівської молоді. У статті наведено рекомендації щодо організації такої роботи з урахуванням українсько-польських кореляцій.

Запропоновані в статті практичні рішення організації роботи шкільної бібліотеки слугуватимуть формуванню навичок медіагігієни та критичного мислення через аналіз історичних джерел. Збереженню національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей сприятимуть такі форми роботи: бібліографічний огляд літератури, що тривалий час була заборонена тоталітарними режимами та її інтеграція в освітній процес; організація дискусійних платформ і круглих столів, де учні можуть обговорювати складні питання національної історії, спираючись на верифіковані джерела; участь у загальнодержавних акціях пам'яті та локальних краєзнавчих проєктах патріотичного спрямування; використання художньої спадщини та сучасної воєнної лірики як інструмента емоційно-ціннісного впливу на свідомість школярів; співпраця з музеями, архівами та громадськими організаціями для створення спільних проєктів, популяризації виставок національної пам'яті, спрямованих на виховання активної громадянської позиції.

Ключові слова: шкільна бібліотека, патріотичне виховання, українсько-польська історія.

Постановлення проблеми. Під впливом актуальних освітніх тенденцій відбувається докорінна трансформація функційної моделі шкільної бібліотеки від класичного формату зберігання книг до створення інноваційних ресурсних майданчиків. Головною метою такої реорганізації є формування інтерактивного середовища, де учасники освітнього процесу зможуть вільно користуватися якісними

цифровими енциклопедіями, онлайн-бібліотеками та новітніми інструментами для навчання. Шкільна бібліотека виконує функції інформаційного та виховного хабу, вона є простором для спільноти вчителів та учнів, надаючи відкритий доступ до цифрового контенту: медіатеки, електронних посібників та віртуальних виставок чи архівних матеріалів.

Завдяки реалізації культурно-просвітницьких ініціатив бібліотечні установи відіграють ключову роль у становленні системи суспільних цінностей. Просвітницька робота охоплює проведення тематичних заходів, спрямованих на висвітлення етапів розбудови української держави, вшанування національних діячів та спростування історичних фальсифікацій. Формати публічних обговорень, як-от наукові конференції, презентації та круглі столи, сприяють регенерації історичної пам'яті, засудженню тоталітаризму та зміцненню патріотичної свідомості громадян. Окремим вектором діяльності є робота з архівними та раніше цензурованими виданнями, що дозволяє очистити національний наратив від фальсифікацій.

Аналіз досліджень. Теоретичні засади реалізації соціокультурної діяльності бібліотек загалом і шкільних зокрема в збереженні національної пам'яті висвітлено в роботах вітчизняних педагогів та фахівців галузі бібліотекознавства. Зокрема, Ю. Зражевський досліджує питання реформування шкільної бібліотеки для цілей інформаційного забезпечення загальноосвітнього навчального закладу [7]. О. Кузьменко та В. Загуменна зауважують, що в контексті глобалізаційних процесів бібліотечні установи висувають інформаційну функцію на передній план. Цей напрямок роботи розглядається як комплекс заходів, спрямованих на супровід як духовної, так і матеріальної сфер суспільної діяльності. Автори підкреслюють трансформацію бібліотеки у фундаментального учасника інформаційного ринку. Генеруючи власні інтелектуальні продукти, книгозбірні не лише надають доступ до даних, а і створюють підґрунтя для засвоєння знань, що закладають фундамент патріотизму та національної самоідентифікації [9].

Дослідниця Т. Філіна акцентує на тому, що бібліотека трансформується в дієвий осередок національно-патріотичного гартування особистості. Це реалізується через актуалізацію історичної спадщини, забезпечення вільного доступу до ціннісноорієнтованої літератури та просвітницької діяльності [12].

Більшість дослідників визнають, що недостатнє визнання значущості бібліотечних установ у процесах суспільної трансформації, збереженні національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей, формування культури міждержавного добросусідства стає бар'єром для повноцінного розкриття їхнього функційного ресурсу як вагомих соціальних інституцій. Однак недослідженим залишається регіональний аспект означеної проблеми.

Мета статті – розкрити широкий спектр можливостей соціокультурної діяльності шкільних бібліотек Херсонської області у збереженні національної пам'яті на основі українсько-польських кореляцій.

Викладення основного матеріалу. Роль бібліотек загалом і шкільних зокрема у процесах суспільних змін варто розглянути крізь призму статистичних даних про мережу публічних бібліотек за останні роки, про діяльність бібліотечних закладів в умовах збройної агресії російської федерації, про кількість закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) Херсонської області за 2023 та 2024 роки (інтерпретуючи ці дані як гіпотетичну кількість шкільних бібліотек), про кількість українських здобувачів, які перебувають за кордоном і поєднують здобуття освіти в місцевих закладах за місцем проживання, зокрема в Республіці Польща, з дистанційним навчанням у вітчизняних школах.

Проаналізуємо статистичні дані з відкритих джерел. За даними «Зведеного звіту про діяльність публічних бібліотек України», 2024 року мережа публічних бібліотек, що мають юридичний статус публічно-шкільних бібліотек, складалася з 180 закладів,

де 177 – селищні та сільські, 3 – міські [6]. Для порівняння: 2023 року – 200 закладів (із них 193 – селищні та сільські, 7 – міські) [5].

За інформацією щодо діяльності бібліотечних закладів в умовах збройної агресії російської федерації станом на 30.09.2024, які надає Міністерство культури України та стратегічних комунікацій України, у Херсонській області 28 бібліотек втратили всі матеріально-технічні засоби, 63 – частково, 19 публічних бібліотек знищено, 76 – пошкоджено, а саме: зруйновано і пошкоджено будівлі бібліотек, бібліотечні фонди знищено агресором, призупинено діяльність закладів або обмежено бібліотечне обслуговування на прифронтових територіях тощо. При цьому ці статистичні дані неповні: у дослідженні зазначено, що інформація частково відсутня у зв'язку з тимчасовою окупацією територій [3].

За інформацією Головного управління статистики в Херсонській області, у 2024/25 навчальному році на Херсонщині працювали 174 ЗЗСО (кількість учнів у них – 57 тис. осіб), дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії. Для порівняння: у 2021/22 навчальному році – 384 ЗЗСО (кількість учнів у них – 113,6 тис. осіб) [4].

Порівняльний аналіз статистичних даних свідчить про значне зменшення кількості закладів загальної середньої освіти, а отже, й зменшення шкільних бібліотек у Херсонській області через повномасштабне вторгнення російської федерації та бойові дії в регіоні. Зафіксовано також зменшення кількості публічних бібліотек, що мають юридичний статус публічно-шкільних бібліотек, загалом по Україні.

За даними Міністерства освіти і науки України, оприлюдненими в доповіді заступниці міністра освіти і науки України Н. Кузьмичової на Міжнародному симпозиумі «Українська освіта за кордоном: місія та візія», на початку 2025 року було зафіксовано понад 358 тисяч українських школярів, які перебувають за кордоном і поєднують здобуття освіти в місцевих закладах за місцем проживання з дистанційним навчанням у вітчизняних школах [10].

Центр громадянської освіти / Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) опублікував звіт «Учні з України з досвідом біженства в польських школах», де наводить дані станом на жовтень 2024 року з Системи освітньої інформації, реєстру осіб з номерами PESEL UKR та даних від Управління соціального страхування (ZUS). За даними Системи освітньої інформації, у жовтні 2024 року польські школи та дитячі садки відвідувало 195,3 тисячі українських здобувачів освіти. Це найвищий показник від лютого 2022 року. Для порівняння, у квітні 2024 року в дитсадках та школах налічувалось 180 тисяч учнів з України. За даними реєстру осіб з номером PESEL UKR, в Польщі перебуває 309 тисяч дітей з України [15].

Узагальнивши статистичні дані, можемо зробити висновок, що умови воєнного стану, наявність значної кількості учнів, для яких відбувається інтеграція в освітній простір країни перебування через денну форму навчання при одночасному збереженні зв'язку з вітчизняною системою освіти за допомогою онлайн-інструментів, навчання школярів Херсонщини в ЗЗСО, які територіально зареєстровані в зоні проведення (або колишнього проведення) воєнних дій, спричинюють зміни в ролі шкільних бібліотек: книгозбірні забезпечують продуктивний діалог між бібліотекою і громадськістю, є платформою для відродження суспільної взаємодії, згуртування громад навколо ідей національної ідентичності та європейського культурного коду. Акцентуємо саме на ролі шкільних бібліотек з урахуванням особливостей воєнних дій у Херсонській області: поки публічні бібліотеки відновлюють фонди, переформатовують роботу в функціонування мобільних бібліотек, активують користувачів послугами, шкільні бібліотеки мають досвід роботи онлайн від 2019 року, працюють в умовах воєнного стану на забезпечення освітнього процесу, до якого залучені здобувачі освіти, їхні батьки, педагоги. Це значна частина громади, у межах якої функціонує ЗЗСО.

Не применшуючи ролі публічних бібліотек у налагодженні зв'язків з громадськістю, відзначимо важливість такої діяльності й шкільних бібліотек.

Розглянемо можливості шкільних бібліотек у соціокультурній діяльності щодо збереженні національної пам'яті, формування культури міждержавного добросусідства з урахуванням особливостей Херсонського регіону. На нашу думку, це доцільно зробити з урахуванням українсько-польських кореляцій, оскільки, по-перше, історія переселення поляків на Херсонщину охоплює кілька різних хвиль – від добровільної колонізації у ХІХ столітті до примусових депортацій радянського часу, а отже, у Херсонській області є значна польська діаспора; по-друге, за наведеними даними польських державних органів, значна частина українських дітей (зокрема й з Херсонської області) навчається одночасно й у польських, і в українських школах, і тому доцільно розглядати освіту у вітчизняних закладах освіти як ключ до розуміння спільної українсько-польської історії і як шлях до повернення молодого покоління в Україну.

На нашу думку, при цьому доцільно використовувати доробок бібліотечних фахівців із різних регіонів України. Відзначимо, що це заходи, метою яких є відновлення національної пам'яті, нагадування про злочини тоталітарного режиму, формування патріотизму, української ідентичності, активної громадянської позиції. Прикладом такого досвіду є проєкт «Україна – Польща: книжковий міст» – багаторічна програма співпраці Львівської обласної бібліотеки для дітей з бібліотеками та бібліотечними асоціаціями Польщі, яка передбачає спільне проведення та участь в конференціях, семінарах, обмінах читачами тощо. З-поміж інших заходів, зреалізованих у межах цього проєкту, – «Ми українці. Я і ти!» – акція підтримки українців, які проживають на території Польщі [11].

Консолідації суспільства довкола збереження національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей, формування культури міждержавного добросусідства сприятиме й популяризація українсько-польського проєкту «Spilnomowa» («Спільна мова»), зокрема двомовного видання «Nie zabrałam ze sobą radości» / «Я не забрав із собою радості» у перекладах Богдана Барана та Збігнева Збіковського. Аналіз сучасної поезії малих форм, яка набула особливої гостроти через трагічні події російсько-української війни, демонструє вражаючу спорідненість української і польської мовних систем.

У передмові до збірника Анджей Аппель зазначає: «Ураховуючи, що близько 75% словникового запасу є спільним для обох мов, поетичне слово стає зрозумілим без додаткових перекладів, особливо в контексті сучасних випробувань. «Українське «І пульсує країна маками» – це польське «I pulsuje kraj makami». Це звучить майже однаково обома мовами. Ми також могли б зберегти слово «krajina» (земля), яке є як у польській, так і в українській мовах. У нас схожа кухня, історія та культура, але як щодо поезії? Ця збірка віршів як в оригіналі, так і в перекладі дає відповідь. У цьому томі висловлюються українські поети, які пережили війну на власному досвіді» [14].

Актуальність роботи з цим виданням з використання різних форм і методів індивідуальної, групової і масової роботи саме зі здобувачами освіти Херсонської області підтверджується тим фактом, що до збірника увійшли й поезії Юлії Бережко-Камінської – знаної поетки, що народилася в Чорнобаївці під Херсоном, і там, за свідченням мистикіні, живуть її батьки. В інтерв'ю 2022 року письменниця розповіла, що повномасштабна війна та жахи російської окупації застали її в Бучі. Вона змогла евакуюватися і наразі перебуває з дітьми у Кракові. Попри пережите, Юлія продовжує творчий шлях: нещодавно у Варшаві побачила світ її нова книга «Гравітація слова» – про любов, радість життя та духовність [2].

Процитуюємо поезію Юлії Бережко-Камінської в перекладі Збігнева Збіковського у виданні «Nie zabrałam ze sobą radości» («Я не забрав із собою радості»): «I teraz, Kiedy milczę Jak ściana płaczu, Jak wyrwa, Której osuwanie się słyszał cały świat, Jak krzyż, Przesiąknięty łzą i krwią – Wwierca się we mnie: «To było. Wszystko to było!» [14]. Приклад

такої роботи з поетичним збірником у діяльності шкільної бібліотеки підтверджує тезу про те, що літературна творчість воєнного часу трансформується у вагомий складник історичної пам'яті української нації. Текстуальна фіксація пережитого досвіду є не лише джерелом натхнення для нащадків, а й тривалим культурним кодом, оскільки художнє слово володіє значно більшим онтологічним потенціалом, ніж минуца війна.

Через розгалужену культурно-просвітницьку роботу шкільні бібліотеки, як й інші бібліотечні установи, є каталізаторами утвердження засадничих суспільних цінностей. Реалізація різноформатних інтелектуальних платформ – від учнівських конференцій до тематичних експозицій – дозволяє системно працювати над деконструкцією історичних міфів та ревіталізацією національної пам'яті. Такий підхід сприяє не лише вшануванню діячів українського державотворення, а й закладає фундамент для формування стійкої громадянської ідентичності та патріотичної свідомості. Бібліотекарі стають на захист національної пам'яті від фальсифікацій, актуалізуючи та інтегруючи в науковий і культурний простір літературу, що тривалий час піддавалася цензурі тоталітарних систем. Протидія інформаційним маніпуляціям та історичним фальсифікаціям відбувається через виставкові проекти, дописи в соціальних мережах, бібліографічні огляди [8].

Конкретизуючи напрямки роботи шкільної бібліотеки у збереженні національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей, формування культури міждержавного добросусідства, рекомендовано скористатися матеріалами науково-методичного poradnika ВГО «Українська бібліотечна асоціація» та Українського інституту національної пам'яті «Участь бібліотек у реалізації політики національної пам'яті». У цьому виданні проаналізовано багатогранність форм та векторів бібліотечної діяльності, що є інструментами ревіталізації національної ідентичності та збереження колективної пам'яті українського народу. Крізь призму практичного досвіду вітчизняних книгозбірень досліджено їхню безпосередню роль у впровадженні державної політики пам'яті [12].

Подолати російську імперсько-тоталітарну спадщину, зменшити розбіжності у сприйнятті минулого в суспільстві, а також усунути вплив держави-агресорки в інформаційній, освітній і культурній сферах, зокрема у висвітленні окремих питань спільної українсько-польської історії, допоможе популяризація матеріалів віртуальної виставки Українського інституту національної пам'яті «100 років сусідства: Україна і Польща» [13]. Через експонування унікальних архівних світлин та документів шкільні бібліотеки залучають до обговорення усіма учасниками освітнього процесу (учнями, їхніми батьками, учителями) складних аспектів міждержавних відносин, починаючи від військово-політичного союзу 1920 року і завершуючи сучасною стратегічною солідарністю. Така діяльність не лише сприяє деконструкції пропагандистських міфів про історичну ворожнечу, розвінчує антиукраїнську історичну пропаганду, а й утверджує бібліотеку як майданчик для документально підтвердженого діалогу, де візуальні свідчення минулого стають фундаментом для формування об'єктивного історичного наративу та зміцнення міжкультурних зв'язків.

Висновки. Отже, сучасна шкільна бібліотека функціонує не лише як книгозбірня чи інформаційний центр, а як інституція національної пам'яті, де поєднання наукового підходу (робота з фактами) та художньої рефлексії (робота з образом) закладає основу для стійкої ідентичності та патріотичної самосвідомості учнівської молоді. Запропоновані підходи і практичні рішення організації роботи шкільної бібліотеки будуть корисними для формування навичок медіагігієни та критичного мислення через аналіз історичних джерел, спростування пропагандистських міфів та ворожих наративів. Збереженню національної пам'яті, української ідентичності та патріотичних цінностей слугуватимуть і такі форми роботи, як бібліографічний огляд літератури, що тривалий час була заборонена тоталітарними режимами, та її інтеграція в освітній процес; організація дискусійних платформ і круглих столів, де учні можуть

обговорювати складні питання національної історії, спираючись на верифіковані джерела; участь у загальнодержавних акціях пам'яті та локальних краєзнавчих проєктах, що сприяють усвідомленню дитиною своєї приналежності до єдиного національного цілого; використання художньої спадщини та сучасної воєнної лірики (зокрема текстів Ю. Бережко-Камінської та інших сучасних поетів) як інструмента емоційно-ціннісного впливу на свідомість школярів; проведення літературних марафонів, конкурсів декламаторів та презентацій книг, що актуалізують питання національної самобутності; співпраця з музеями, архівами та громадськими організаціями для створення спільних проєктів, спрямованих на виховання активної громадянської позиції.

Подальші дослідження можуть бути пов'язані з вивченням досвіду соціокультурної діяльності шкільних бібліотек Республіки Польща в формуванні культури міждержавного добросусідства та збереженні національної пам'яті на основі українсько-польських кореляцій.

Список використаних джерел:

1. Гранчак Т.Ю. Участь бібліотек у реалізації політики національної пам'яті: науково-методичний порадник. Київ: УБА, 2021. 62 с.
2. Гуржий В. Юлія Бережко-Камінська: «Усі слова пласкі, щоб описати, що таке війна...» (інтерв'ю). «Наше слово» – газета для українців у Польщі. №20, 2022-05-15. URL: <https://nasze-slowo.pl/yuliya-berezhko-kaminska-usi-slova-plaski-shhob-opysaty-shho-take-vijna/>.
3. Діяльність бібліотек в умовах війни: результати моніторингу Міністерства культури та стратегічних комунікацій України. Інформація щодо діяльності бібліотечних закладів в умовах збройної агресії російської федерації станом на 30.09.2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/informacziya-stanom-na-30.09.2024.pdf>.
4. Заклади загальної середньої освіти. Статистична інформація Головного управління статистики в Херсонській області: освіта. URL: <https://www.ks.ukrstat.gov.ua/demografichnata-sotsialnaya-politika/osvita/1511-zagalnoosvitni-navchalni-zakladi-1995-2011-rr.html>.
5. Зведений звіт про діяльність публічних бібліотек України за 2023 рік. Статистична аналітика. Матеріали Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://profy.nlu.org.ua/file/statistics/2023/1.pdf>.
6. Зведений звіт про діяльність публічних бібліотек України за 2024 рік. Статистична аналітика. Матеріали Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://profy.nlu.org.ua/file/statistics/2024/1.pdf>.
7. Зражевський Ю. Шкільна бібліотека на порозі реформування. URL: <https://libcenter.com/component/content/article?id=519>.
8. Зубко Н., Антоник О. Бібліотека як інституція збереження національної пам'яті: актуалізація фахових компетентностей у часі війни. XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні»: зб. матеріалів. Київ: УБА, 2025. С. 52-57.
9. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38-44.
10. Кузьмичова Н. Освіта українських дітей за кордоном: стратегія МОН. Міжнародний симпозіум «Українська освіта за кордоном: місія та візія». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=J4rVDnfATm4>.
11. Проєкт «Україна – Польща: книжковий міст»: програма співпраці Львівської обласної бібліотеки для дітей з бібліотеками та бібліотечними асоціаціями Польщі. URL: <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/knyzhkovyj-mist>.
12. Філіна Т. Інформаційний потенціал бібліотек у процесі національно-патріотичного виховання. XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні»: зб. матеріалів. Київ: УБА, 2025. С. 61-64.
13. 100 років сусідства: Україна і Польща (фотодокументальна виставка Українського інституту національної пам'яті). URL: <https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/fotodokumentalnaya-vystavka-100-rokiv-susidstva-ukrayina-i-polshcha>.

14. Savka, M., Rybka, O., Olkhova, O., Matiyash, D., Berezhko-Kaminska, Y., Dranchuk, Y. Nie zabrałam ze sobą radości. Wybór wierszy poetek ukraińskich (w przekładzie B. Barana i Z. Żbikowskiego). Warszawa: Stowarzyszenie Pisarzy Polskich. 2023. 140 st.
15. Świdrowska Elżbieta, Stano Klaudia. Uczniowie z Ukrainy z doświadczeniem uchodźstwa w polskich szkołach. Raport z analizy danych Stan na październik 2024. Materiał Centrum Edukacji Obywatelskiej we współpracy z Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). URL: <https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2025/01/Raport-z-danych-SIO-UKR-CEO-UNICEF-10.2024-PL-1.pdf>.

References:

1. Hrachak, T. (2021). *Uchast bibliotek u realizatsii polityky natsionalnoi pamiaty* [Participation of libraries in the implementation of national memory policy]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Hurzhyi, V. (2022). Yuliia Berezhko-Kaminska: «Usi slova plaski, shchob opysaty, shcho take viina...» (interview) [Yulia Berezhko-Kaminska: "All words are too small to describe what war is..." (interview)]. «*Nashe slovo*» – *hazeta dlia ukraintsiu u Polshchi*, 20. Retrieved from <https://nasze-slovo.pl/yuliya-berezhko-kaminska-usi-slova-plaski-shhob-opysaty-shho-take-vijna/> [in Ukrainian].
3. Diialnist bibliotek v umovakh viiny: rezultaty monitorynhu Ministerstva kultury ta stratehichnykh komunikatsii Ukrainy. Informatsiia shchodo diialnosti bibliotechnykh zakladiv v umovakh zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii stanom na 30.09.2024. [Library activities in wartime: results of monitoring by the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. Information on the activities of library institutions in the context of armed aggression by the Russian Federation as of 09/30/2024]. Retrieved from <https://mcs.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/informacziya-standom-na-30.09.2024.pdf> [in Ukrainian].
4. *Zaklady zahalnoi serednoi osvity. Statystychna informatsiia Holovnoho upravlinnia statystyky v Khersonskii oblasti: osvita* [General secondary education institutions. Statistical information of the Main Department of Statistics in Kherson region: education]. Retrieved from <https://www.ks.ukrstat.gov.ua/demografichna-ta-sotsialnaya-politika/osvita/1511-zagalnoosvitni-navchalni-zaklady-1995-2011-rr.html> [in Ukrainian].
5. Zvedeni zvit pro diialnist publichnykh bibliotek Ukrainy za 2023 rik. Statystychna analityka. Materialy Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho [Consolidated report on the activities of public libraries of Ukraine for 2023. Statistical analytics. Materials of the Yaroslav the Wise National Library of Ukraine]. Retrieved from <https://profy.nlu.org.ua/file/statistics/2023/1.pdf> [in Ukrainian].
6. Zvedeni zvit pro diialnist publichnykh bibliotek Ukrainy za 2024 rik. Statystychna analityka. Materialy Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho [Consolidated report on the activities of public libraries of Ukraine for 2023. Statistical analytics. Materials of the Yaroslav the Wise National Library of Ukraine]. Retrieved from <https://profy.nlu.org.ua/file/statistics/2024/1.pdf> [in Ukrainian].
7. Zrazhevskiy, Yu. (2023). *Shkilna biblioteka na porozhi reformuvannia* [The school library is on the verge of reform]. Retrieved from <https://libcenter.com/component/content/article?id=519> [in Ukrainian].
8. Zubko, N., & Antonyk, O. (2025). Biblioteka yak instytuttsiia zberezhenia natsionalnoi pamiaty: aktualizatsiia fakhovykh kompetentnosti u chasi viiny [The library as an institution for preserving national memory: updating professional competencies in times of war], *Suchasna bibliotechnoinformatsiina bezpererona osvita, maibutnie tvorytsia sohodni, zb. materialiv XII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Modern Library and Information Continuing Education: The Future is Being Created Today, Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference]. Kyiv [in Ukrainian].
9. Kuzmenko, O., & Zahumenna, V. (2021). *Transformatsiia ta rozshyrennia funktsii bibliotek u suchasnomu tsyfrovomu prostori* [Transformation and expansion of library functions in the modern digital space]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 3, 38-44 [in Ukrainian].
10. Kuzmychova, N. (2025). *Osvita ukrainskykh ditei za kordonom: stratehiia MON* [Education of Ukrainian children abroad: strategy of the Ministry of Education and Science]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=J4rVDnfATm4> [in Ukrainian].
11. Projekt «Ukraina – Polshcha: knyzhkovyi mist»: prohrama spivpratsi Lvivskoi oblasnoi biblioteki dlia ditei z bibliotekamy ta bibliotechnymy asotsiatsiiami Polshchi [Project "Ukraine - Poland: Book Bridge": a cooperation program of the Lviv Regional Library for Children with libraries

- and library associations in Poland]. Retrieved from <https://lodb.org.ua/nashi-proekty/knyzhkovyj-mist> [in Ukrainian].
12. Filina, T. (2025). Informatsiyni potentsial bibliotek u protsesi natsionalno-patriotychnoho vykhovannia [Information potential of libraries in the process of national-patriotic education], *Suchasna bibliotechnoinformatsiina bezpererovna osvita: maibutnie tvorytsia sohodni, zb. materialiv XII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Modern Library and Information Continuing Education: The Future is Being Created Today, Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference]. Kyiv [in Ukrainian].
 13. 100 rokiv susidstva: Ukraina i Polshcha (fotodokumentalna vystavka Ukrainiskoho instytutu natsionalnoi pamiaty) [100 Years of Neighborhood: Ukraine and Poland (photo documentary exhibition of the Ukrainian Institute of National Remembrance)]. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/fotodokumentalna-vystavka-100-rokiv-susidstva-ukrayina-i-polshcha> [in Ukrainian].
 14. Savka, M., Rybka, O., Olkhova, O., Matiyash, D., Berezhko-Kaminska, Y., & Dranchuk, Y. (2023). *Nie zabralam ze soba radości. Wybór wierszy poetek ukraińskich (w przekładzie Bohdana Barana i Zbigniewa Żbikowskiego)* [Ich habe meine Freude nicht mitgenommen. Eine Auswahl von Gedichten ukrainischer Dichter (translated by Bohdan Baran and Zbigniew Zbikowski)]. Warschau [in Polish].
 15. Świdrowska, E., & Stano, K. (2024). Uczniowie z Ukrainy z doświadczeniem uchodźstwa w polskich szkołach. Raport z analizy danych Stan na październik 2024. Materiał Centrum Edukacji Obywatelskiej we współpracy z Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) [Ukrainian Students with Refugee Experience in Polish Schools: Data Analysis Report (as of October 2024). Materials prepared by the Center for Civic Education in cooperation with the United Nations Children's Fund (UNICEF)]. Retrieved from <https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2025/01/Raport-z-danych-SIO-UKR-CEO-UNICEF-10.2024-PL-1.pdf> [in Polish].

Chukh G. P.,
orcid.org/0000-0002-6831-4204

SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES OF SCHOOL LIBRARIES IN PRESERVING NATIONAL MEMORY: UKRAINIAN-POLISH CORRELATIONS

The article examines the potential of the socio-cultural activities of school libraries in preserving national memory, Ukrainian identity, and patriotic values, as well as fostering a culture of interstate neighborliness based on Ukrainian-Polish correlations.

Based on statistical data from open sources, a conclusion is drawn regarding the need to reformat the activities of school libraries as a department of educational institutions, since it is this specific unit of the educational facility that can function not only as a book collection or an information center but as an institution of national memory, where the combination of a scientific approach (working with facts) and artistic reflection (working with imagery) lays the foundation for a resilient identity and patriotic self-awareness among student youth. The article provides recommendations for organizing such work, taking into account Ukrainian-Polish correlations.

The practical solutions for organizing school library work proposed in the article will serve to develop media hygiene through the analysis of historical sources, as well as the debunking of propaganda myths. The preservation of national memory and patriotic values will be facilitated by the following forms of work: the organization of discussion platforms and roundtables where students can discuss complex issues of national history based on verified sources; participation in national commemorative events and local history projects that foster a child's awareness of their belonging to a unified national whole; the use of artistic heritage and contemporary war poetry as a tool for emotional and value-based influence on the consciousness of schoolchildren; and cooperation with museums, archives, and public organizations to create joint projects aimed at fostering an active civic position.

Key words: school library, patriotic education, Ukrainian-Polish history.

Дата надходження статті: 16.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 20.10.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Примакова В. В.